

הלכות שבת סימן שפב

מקום: לא (לב) **לאַבל מאַשטו** (לג) *או משכירו ולקטו שוכרים (לד) **אָף-על-פי** שהוא מוחה (ושכירו (לה) של שכירו ולקטו של בעל-הבית הוא בשכיר בעל-הבית בעצמו) (ריב"ש סימן תכז): **לב** *אם אינו רוצה להשפיר, יתקרב לו (לו) **אַחַד מִבְּנֵי הַחֲצָר עַד שִׁישְׂאִיל לֹא רְשׁוּתוֹ שֶׁיֵּהָא לֹא רְשׁוּתוֹ** (יז) **לְהַנִּיחַ בּוֹ שׁוֹם דָּבָר, (לח) דְּהָיָה לֵה בְּשִׂכְרוֹ וְלִקְטוֹ, (לט) יִמְשָׁפֵיר שְׂלֵא מִדְּעַת הָאִינוּ-יְהוּדִי.** *ויש אומרים (מ) **שְׂאִינוּ צָרִיף לְהַשְׁפִּיר, (מא) אֶלָּא (מב) נוֹתֵן עֲרוּבוֹ וְדִיו: יג** *אם יחד לו מקום בפית שמשאל לו, *מִיָּנִן שְׂאִינוּ כְּשֶׁלּוּחוֹ כָּבֵל הַבַּיִת (ט) **(מג) לא מהני: יד** *שְׂכָרוֹ מְשִׁכְרוֹ וְלִקְטוֹ לְזָמֵן, (מד) **אָף-על-פי** שֶׁסָּלְקוּ תוֹף הַזָּמֵן מֵהֵיּוֹת שְׂכִירוֹ וְלִקְטוֹ, (מה) **מִתְרִים עַד תַּם הַזָּמֵן. אַבְל אִם שְׂכָרוֹ מִמֶּנּוּ סַתֵּם, (מו) מִיָּנִן שֶׁסָּלְקוּ נִתְבַּטַּל הַשְּׂכִירוֹת:**

באר היטב

באחד מהדרכים שנקרא נקנה בהם, מ"א: (ח) **לא מהני.** ודוק פשאי לאינר יהודי רשות להשתמש במקום המשאל, אבל אם יש לאינו-יהודי רשות להשתמש שם הו' פשאי, ב"ח, מ"א:

משנה ברורה

אין יכולין לתן שכירותו לרשותו (לז) להניחו לפניו על השלחן [נאפלו עכו"ם שהיה רגיל עד פה להשפיר לו רשותו] ולומר לו 'הרי לך שכירותך בעד רשותך, שיהא לנו רשות לטלטל בחצרך לשנה כמו מלפנים'. (לג) **ואף-על-גב דלגבי ערוב איכא מאן דאמר בסוף סימן שסז, דבערוב אם רגיל לערב ואינו רוצה עכשו, כאין ונוטלין ממנו בעל-בית? (לד) הקא שאני, דאין מרמין עכו"ם לישאל לענין כפייה בדבר-מצוה:** ***לא (לב) אבל מאשטו.** והוא הדין (לס) **מאחד מבני-ביתו: (לג) או משכירו:** ***ולקטו:** פרוש (לו) **'שכיר, לעבודת כל השנה,** 'לקטו' לימות הקציר: (לד) **אף-**

באר הלכה

כריש הסימן דבור הפתחיל 'צריך שישכירו, עין שם: * או משכירו ולקטו. עין במשנה ברורה. ועין בעצ' אלמגים אות כג בסעיף י' שכתב דבעין דוקא שיהיה לו לשכירו ולקטו רשות להשתמש בביתו⁶¹ או בחצרו⁶¹, הא לא הכי לא. עין שם: * אם יחד לו מקום וכו'. בבית יוסף מבאר דהיו דוקא כשקנה בפרוש מלהשתמש בכל הבית, אבל כל-זמן שלא קנה בקריא, אף-על-גב שהיה לו להניח פלוי בקוית אחת, אמרין שדעתו של עכו"ם היה להרשותו גם-כן בשאר מקומות, עין שם והבי' חולק עליו כנה וקפידו עמו האלה רבה והט"ו: * אין שש **שאינו כשלוחו וכו'.** אבל אם הרשהו בכל הבית הו' כשלוחו. ואף

על-פי שהוא מוחה: * **פינן (ל) דמעקר הדין אין דירתו אוסרת, אלא כדי שלא ילמד ממעשיו, הקלו בה להיות אפלו שכירו נחשב לענין זה כבעל-הבית.** וכתב הגר"א בכאורו, דנהו רק לדעה הראשונה שבסימן שסז, אבל לדעת יש אומרים שם, גם באשטו אינו יכול לשכור ממנה⁶⁹ (לס) אם הבעל מוחה בה בפרוש שלא תשפיר: (לה) **של שכירו ולקטו.** והינו (לט) כשיש לו להשכיר רשות לקחת שכירו⁶⁰ שיהיה לו רשות להשתמש בכל הבית⁶¹, דאז הוי לה שכירו גם-כן כאלו היה שכיר של בעל-הבית: * **לב (לו) אחד מבני החצר.** הוא הדין (מ) אפלו שלא מבני החצר, ואורחא מלמא נקט: (לז) **לְהַנִּיחַ בּוֹ שׁוֹם דָּבָר.** וקנהו אוחו המקום⁶⁰ (מא) כמה שהיה בו שום חפץ⁶⁶ בערב-שבת, (מב) **וידעה הרבה פוסקים מהני אף-על-פי שסלקו אחר-כך משם, פינן שפכר קנה אוחו המקום להניח בו כשיצוה: (לח) דתהיה לה וכו'.** פינן שיש לו שותף עמו ברשותו: (לט) **וימשכיר וכו'.** אבל בלא שכירות לא יועיל, (מג) דלא עדיף הישראל העומד במקומו ממנו. ולא דמי לחמשה שרויים בחצר, המבאר בסעיף ט דשכירות אחד מהן די לכלם שאני הקם, שאותו האחד על-כ"פנים שכר מהעכו"ם, מה שאין פן הקא שהיה רק בשאלה ממנו אינו מועיל, דלא התירו חכמים בעכו"ם רק בשכירות, ולא מהני כבאן שאלתו רק שיהיה עומד במקומו להשפיר בשכירו ולקטו וכאחד מבני-ביתו: (מ) **שאינו צריך להשפיר.** סבירא לה לדעה זו (ממ) דלאו דוקא שכירות מתיר בעכו"ם, הוא הדין שאלה, וממילא שאלתו מועיל בעד כלם כמו בהתיא דסעיף ט⁶⁷ לענין שכירות, ועל-פן די כמה שנותן בערוב עם שאר בני החצר: (מא) **אבלא וכו'.** ולכתחלה (מה) כיון לחש לסבא הראשונה⁶⁸: (מב) **נוֹתֵן עֲרוּבוֹ וְדִיו.** לכאורה משמע דלא צריך לערוב אלא כשהוא מבני החצר⁶⁹, וכמו שמרבי המחבר, אבל בחדושי הרשב"א משמע דאפלו אינו דר בחצר הצריכהו חכמים לתן חלק בערוב⁷⁰ משום האי בית של עכו"ם, דחשבינן לה כאלו דר שם: **יג (מג) לא מהני.** והאחרונים (מו) והקפידו לדניא, דהא דלא מהני יחדו מקום הינו דוקא פשאי לו רשות להשתמש באוחו מקום שיחד לו ככלל⁷¹ וגם אינו יכול לסלקו, ואם-כן תו לא הוי כשלוחו פינן שאין לו שכירות עמו, אבל כשיש לו רשות להשתמש במקום שיחד לו או שיש לו רשות לסלק את הישראל⁷⁴, אם-כן עדין יש לו שכירות עם הישראל והוי כשלוחו: **יד (מד) אף-על-פי שסלקו תוף הזמן.** השעם, דחשבינן אוחו השכירות כאלו שכרו מהבעל-הבית, פינן שחשב כאלו עשה ברשותו: (מה) **מתרים עד תם הזמן.** והוא הדין כשמת השכיר ולקט, פן כתבו חיי-אדם ושאר אחרונים: (מו) **פינן שסלקו נתבטל וכו'.** דהרי בסתמא (מז) יכול לחזור אחר שבת ראשונה מתי שיצוה, וכמו שכתבנו בסעיף ו, והלכה אין פח בשכירות כנה רק כל-זמן שהוא שכיר ולא אחר-כך:

שער הציון

(לג) ב"ח. וכתבו, דאם היה מקבל דמי השכירות כדו לה רצון, דתלוהו וזבין פינן דקבל דמי, זכעה זכעי, כידוע: (לג) עין בהגר"א ובמאמר-מרדכי, ודוק: (לד) הש"ו. ובתוספת-שבת ובעצ' אלמגים כתבו דבלא הכי אי אפשר שיועיל בעל-ביתו כנה, דכל עקר תפנת השכירות היה כדי שלא יזרו עמו ומשום דעכו"ם לא מוגר, ואם מהני בעל-ביתו מה הועילו חכמים בתקנתן: (לס) תוספות ס"ה עמוד ב דבור הפתחיל 'דלא: (לב) רש"י. והוא הדין שאר משרתיו (רמב"ם): (לז) אחרונים. ולא העמקתי דבני אשתו ולשכירו ולקטו, משום דאחרונים חזרו בדעת השלחן עירון, עין ט"ו ותוספת-שבת והגר"א וצ"ח אלמגים: (לח) והיה דטורח וזנא [וא דלחמן בר ריסקא] שלא רצה להשכיר ואפלו הכי קאמר הגמרא דשוכרין מאשטו, מרבי שלא מוחה על-כ"פנים בקריא: (לט) חיי-אדם בשם בית-יוסף סוף סימן שצא: (מ) לביש ומיי-אדם: (מא) מגן אבקהם ושי"א ועין חיי-אדם: (מב) עין בית-יוסף ואלה רבה ושי"א: (מג) בית יוסף ולבוש: (מד) בית-יוסף: (מה) אלה רבה והגר"ו ושלחן-עצ"ש ששים וחיי-אדם. ודע, דאם אינו מבני החצר, לסבא הראשונה משמע פלבוש דצריך שכירות וגם ערוב, דחש לפרוש השני המבאר בבית-יוסף בדיעת הנמב"ם, אבל במאמר-מרדכי מפקפק כנה ומצד דאינו צריך לערוב, ובאמת פירש הש"ס שבבית-יוסף עקר בדברי הרמב"ם, וכן מוכח בחדושי הרשב"א לסבא זו, וכן פרש הגר"א וגאון-עקב, עין שם: (מו) ב"ח ואלה רבה ותוספת-שבת והגר"א, ודלא בבית יוסף: (מז) ואפלו לפי מה שפרשנו שם בסעיף ו בדברי הרמ"א דאפלו בסתמא אי אפשר לחזר אלא אם-כן יחזיר הדמים, אפשר כנה גם הרמ"א מודה, דלא שנה הסבא שכתבנו שם במשנה ברורה סעיף קטן כה אלא כל-זמן שהשכיר במקפו, אבל לא דנימא דלא נתרצה לתן לו הדמים אלא אם-כן יתנה השכירות גם אפלו אחר סליחו או אחר מיתתו, וגם בלאו הכי הרבה חולקין על הרמ"א שם, כמו שכתבנו שם במשנה ברורה:

הַלְכוּת שְׁפַת סִימָן שֶׁפָּב

ביאורים ומוספים המשך

שהשאייל לו, אין השכיר והלקיט יכול להשכיר או לערב את רשות בעל הבית, גם אם הוא משתמש יחד עם בעל הבית בכל הבית, ונשאר בצ"ע. ובספר בינת שמחה (עמ' רצט בהערה) פקפק בדיוק זה, ונטה לומר שגם החזו"א מודה שאם יכול להשתמש יחד עם הבעל הבית, נחשב לשכיר ולקיטו גם אם בעל הבית אינו יכול לסלקו.

[משנ"ב ס"ק מה]

מְתָרִים עַד תָּם הַקָּמָן⁷⁵.

75) ואם הבעלים מינה שכיר או לקיט לזמן מוגבל, הסתפק בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קפב) האם יכול השכיר והלקיט להשכיר לתקופה ממושכת יותר ממה שמינהו, והחמיר בזה. והביא את דברי השו"ת חכם צבי (סי' ו'), שכתב שאם מת המלך הכל בטל ומבוטל גם אם הגזבר חי, אם לא שמינהו המלך החדש גם כן. והעיר, שמדבריו משמע שאם המלך החדש שב ומינהו לגזבר אין צורך לשכור מחדש, אלא השכירות הקודמת נמשכת, אפילו שהמינוי הראשון היה מוגבל רק לתקופת חיותו של המלך הראשון. וראה מה שהובא להלן (ס"ק מח) בשם החזו"א.

שדיווי ישראל יהיו מכח דיווי הנכרי, אבל אם לשכירו ולקיטו יש חדר מיוחד ואין הנכרי יכול לסלקו לחדר אחר, נחשבת דירת השכיר והלקיט לדירה בפני עצמה שאינה מעורבת עם דירת הנכרי, ולכן אין עירובו או שכירותו מתירים.

[משנ"ב שם]

הֵינּוּ דִּין קָא כְּשֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁיִּחַד לוֹ כְּלָל⁷³.

73) כן מבואר בפשטות לשון התוס' (עירוין סו, א ד"ה מערב) שכתב: "דאם ייחד הנכרי לישראל שהוא שכיר ולקיטו חדר אחד שלא יוכל הנכרי להשתמש בו, דהוי השתא הנכרי מסולק מישראל, ואין יכול לסלק ישראל" וכו'. ומבואר בדבריהם שכדי שיחשב יחוד מקום צריך שהנכרי לא יוכל להשתמש שם, וגם שלא יוכל לסלק את ישראל.

[משנ"ב שם]

או שְׂיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְסַלֵּק אֶת הַיִּשְׁנָאֵל⁷⁴.

74) ובשונה הלכות (סכ"ד) דייק מלשון החזו"א (או"ח סי' צ ס"ק לב), שבאופן שבעל הבית אינו יכול לסלק את שכירו ולקיטו מהמקום

הַלְבוּת שֶׁבֶת סִימָן שֶׁבַּב

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק מז] דְּמַסְתְּמָא אֵין הַמְלִיךְ מְקַפֵּיד עַל דְּבָר זֶה⁷⁶. וְאִם הַשְּׂכִיר נֹטֵל אֶת הַשְּׂכָר לְעַצְמוֹ, מִ"מ אִם הַתְּחַלְףָה הַגּוֹזֵר אֵין הַשְּׂכִירֹת מִתְּבַטְּלָת. וְבִטְעָם הַדְּבָר כֹּתֵב הַבִּי" ד"ה וְכֹתֵב הַרְשָׁבִיא) בְּשֵׁנֵי אֹפְנִים: א. כִּיּוֹן שֶׁאֵת דְּמֵי הַשְּׂכִירֹת גֹּזֵל הַגּוֹזֵר מְכִיסוֹ שֶׁל הַמְּלִיךְ, אֵין זֶה שִׁיךְ כֹּלֵל לְשִׁכְרוֹת. ב. הוּאִיל דְּמֵי הַשְּׂכִירֹת אֵינֶם עוֹלִים לְסֵךְ גָּדוֹל, וְגַם אֵין זֶה דְּבַר שְׂעוּלָה עַל לֵב הַמְּלִיךְ שִׁיבּוּאוֹ לְשִׁכְרוֹת אֶת הַרְשׁוֹת בְּדֶרֶךְ זֶה, וּמִנְהַג הַמְּלִיכִים שֶׁמִּשְׂרָתֵיהֶם וְגוֹזְרֵיהֶם זוֹכִים בְּדַבְרִים מוֹעִטִים שְׁנוֹתָנִים לָהֶם וְאֵין מְטִילִין אוֹתָם לְכִסֵּי הַמְּלִיךְ, הֵרִיז זֶה כֵּאִילוֹ זֶכֶה הַמְּלִיךְ בְּשִׁכְרוֹת זֶה וְנִתְּנָה לְגוֹזֵר, וּמִשְׁוֹלְחַן הַמְּלִיךְ הוּא זֹכֵה.

[ביה"ל ד"ה ועדן] מְפָנִי שְׂפִישׁ לֹא רָשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּבֵית וּבְחֶצֶר אֲדוּנָיו⁸¹. וְכֵן כֹּתֵב בְּשׁו"ת שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב (מַהְדוּת ח"ב סי' סב) שֶׁאִפְשָׁר לְשִׁכְרוֹ מְשִׁכִיר וְלִקְיֵט רַק אִם יֵשׁ לוֹ זְכוּת הַשְׁתַּמְשׁוֹת בְּאוֹתָהּ חֶצֶר, וְכֵן דַּעַת הַחֲזוּ"א (או"ח סי' פב ס"ק ט ו-לד).

[ביה"ל שם] מְכַל מְקוֹם אֵינֹו חוֹצֵה לְבָשֵׁל מְעִשִׂים שְׂעֻשָׁה מְכַבְּרָה⁸². וְדַעַת הַחֲזוּ"א (שם ס"ק לה) שְׁכִיּוֹן שֶׁבַה־שְׂכִיר סֹתֵם יִכּוֹל הַמְּשִׁכִיר לְוֹמַר שֶׁלֹּא הַשְּׂכִיר רַק לְשֶׁבֶת אַחַת, נִמְצָא שֶׁבְּכָל שְׁבֻעַת עֵרֶב שֶׁבֶת נִחְשָׁב שְׁמוּדָה מְחֻדָּשׁ עַל הַשְּׂכִירֹת לְשֶׁבֶת זֶה, וְאִם כֵּן בְּגוֹזֵר שֶׁהַמְּלִיךְ סִילְקוֹ וְכַעַת אֵין לוֹ כַּח הַשְּׂכִיר מְחֻדָּשׁ אֵין שְׁתִּיקוֹתוֹ מוֹעִילָה, וְאִם שֶׁלֹּא בִּיטֵל אֶת מַעֲשֵׂיו הֵרִיחֵם בְּטִלִים מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם מֵאִשָּׁר וּמִקְיָיִם.

עַד כֹּתֵב (שם), שֶׁלְשִׁיתוֹ שֶׁהַשְּׂכִירֹת מוֹעִילָה מִטְעָם שֶׁהַפְּקִיד נִדְּוֵן כְּשִׁכְרוֹ וְלִקְיֵטוֹ שֶׁל בַּעַל הַקְּרָקַע וְכֵאִילוֹ הוּא 'שׁוֹתֵף' בְּדִירוֹ, וְלִכְּן מְשִׁכִיר בַּעַל כּוֹרְחוֹ שֶׁל הַבַּעֲלִים [וְדַלָּא כְּדַעַת הַבִּיה"ל שֶׁהוּא 'שְׁלֹחֵהוּ' שֶׁל הַמְּלִיךְ אוֹ שֶׁל בַּעַל הַקְּרָקַע, שֶׁבְּסִתְּמָא נֹחַ לְמַשְׁלַח בְּמַעֲשֵׂיו], אִם כֵּן וְדֵאִי שֶׁאִחֵר שֶׁהַעֲבִירוֹהוּ מִמְשָׁרְתוֹ שׁוּב אֵינֹו מוֹעִיל אִם שֶׁכֵּר מִמֶּנּוּ בְּסֹתֵם, שֶׁהֵרִיז מִמִּילָא בְּטֹלָה הַשְּׂכִירֹת, שֶׁכֵּבַר כֹּלָּה זִמְנָה.

[משנב ס"ק נא] אֲלָא בְּשִׁכְרוֹ וְלִקְיֵט, דְּנִגְרָךְ אֲחֲרֵיו⁸³. בֵּיתָר בִּיאוּר כֹּתֵב הַרְשָׁבִיא (עִירוּבֵין סו, א ד"ה אִף שׁוֹכֵר), שְׁדוּקָא אִם הוּא בֹא מִכַּח הַנְּכָרִי יֵשׁ לוֹ דִּין שְׂכִיר וְלִקְיֵטוֹ יִכּוֹל לְהַשְׂכִיר אֶת רְשׁוֹת הַנְּכָרִי, אֲבָל בְּשׁוֹתֵפִים שֶׁכֵּל אַחַד בֹּא מִחֻמַּת עַצְמוֹ, אֵין לְאַחַד מֵהֶם כַּח לְפַעוֹל עַל רְשׁוֹת חֲבִירוֹ.

[משנב ס"ק נב] אֲבָל לֹא בְּשִׁתְּפִים, שְׁלֹכָךְ כֵּל אֲחָד מֵהֶם שְׂנָה בְּבֵיתָה⁸⁴. וְאִם שֶׁלְעֵנִין שֶׁאִילָה פֶּסֶק הַשׁוּעָה לְעִיל (ס"י"ב) שֶׁאִם שֶׁאֵל הַיִּשְׂרָאֵל מְקוֹם מִהַנְּכָרִי לְהִנְיֵחַ שֶׁם דְּבַר הֵרִיז זֶה נוֹתֵן עִירוּבֵו וְדִיו, וְהֵרִיז בְּמִקוֹם שֶׁאֵל מִמֶּנּוּ מִשְׁתַּמֵּשׁ רַק הַיִּשְׂרָאֵל, בִּיאַר הַחֲזוּ"א (או"ח סי' פב ס"ק ד) שֶׁבְּשֶׁאֵלָה שֶׁהַנְּכָרִי יִכּוֹל לְסַלְקוֹ מִרְשׁוֹתָו, נִקְרָאת הַרְשׁוֹת גַּם שֶׁל הַנְּכָרִי, דִּי בּוֹה כְּדִי לְהַחֲשֵׁב כְּשִׁכְרוֹ וְלִקְיֵטוֹ, מֵה שֶׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהֵם שׁוֹתֵפִים וְהַנְּכָרִי אֵינֹו יִכּוֹל לְסַלֵּק אֶת הַיִּשְׂרָאֵל מִרְשׁוֹתָו, אֵין דִּירוֹת הַיִּשְׂרָאֵל מִתְּעַרְבִים עִם דִּירוֹת הַנְּכָרִי, וְלִכְּן צָרִיךְ לְשִׁכְרוֹ מִהַנְּכָרִי וְלַעֲרַב עִם הַיִּשְׂרָאֵל.

[שעה"צ ס"ק נה] דְּהִיבָא דְּמִצֵּי לְסַלְקֵי בְּכָל שְׂעָה לֹא עֵינֵין שׁוּם טַעַם אֲחֵר⁸⁵. וְדַעַת הַחֲזוּ"א (או"ח סי' צ ס"ק לא), שֶׁאִפִּילוֹ אִם יִכּוֹל לְסַלֵּק מִבְּכָל שְׂעָה הֵם אוֹסְרִים, וְאֵין לְהַתִּיר אֶלָּא כְּשֶׁהֵם מְשׁוֹתֵפִים בְּאִפְּיָה וּבִישׁוּל, וְבִתְּסוּפָה הַטְּעָם שֶׁלֹּא הַשְּׂאִיל אֶת בֵּיתוֹ כְּדִי שִׁיאֲסֵרוֹ עֲלָיו [וּבְמִקוֹם אַחֵר (שם סי' פה ס"ק ו ד"ה רִאשׁוֹ) נִרְאֵה שֶׁהַתִּיר מִטְעָם שִׁיכּוֹל לְסַלֵּק בְּלִבְדוֹ. וְכֹתֵב הַשׁוּנָה הַלְבוּת (סכ"א) שֶׁכֵּאֵן חוֹר בּוֹ], וְכֵן צִידַד בְּשׁו"ת מִנְחַת יִצְחָק (ח"ד סי' נה). וְהַגְרִשׁוֹ אוֹיַעֲרֵךְ (שׁו"ת מִנְחַת שְׁלֹמֹה ח"ב סי' לה ס"ק כד) פֶּסֶק לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִילָה כְּדַעַת הַחֲזוּ"א. [רֵאשׁוֹה מֵה שֶׁכְּתַבְּנוּ בְּבִיה"ל לְעִיל ס"י שֶׁ ס"ג ד"ה אֵינֶם אוֹסְרִים].

וְכֹתֵב הַא"ר (ס"ק טז), שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁכְּשֶׁאֵר שְׂכִיר וְלִקְיֵט צָרִיךְ לִיתֵן אֶת דְּמֵי הַשְּׂכִירֹת לְאֲדוֹן. וְאִם לֹקַח אוֹתָם הַשְּׂכִיר אוֹ הַלְּקִיט לְעַצְמוֹ, תְּלוּי הַדִּין בְּשֵׁנֵי הַטְּעָמִים שֶׁהִבִּיא הַבִּי", שֶׁלְפִי הַטְּעָם הַרְאִשׁוֹן יֵשׁ לְהַקְלֵל גַּם בְּכָל שְׂכִיר וְלִקְיֵט, וְלְפִי הַטְּעָם הַשֵּׁנִי אֵין לְהַקְלֵל אֶלָּא בְּגוֹזֵר הַמְּלִיךְ וְלֹא בְּכָל שְׂכִיר וְלִקְיֵט. וְלִדְיוֹנָא כֹּתֵב הַא"ר לְהַקְלֵל בּוֹה.

[משנב ס"ק נג] אֲלָא הוּא הַדִּין כֵּל עֲבָד מְעַבְדֵי הַקְּטָנִים⁷⁷. וְנִרְאֵה שֶׁכוֹנְתוֹ לְעַבְדִים שֶׁתְּפִידִיהֶם קְטָנִים וְאֵינֶם חֲשׁוּבִים כֹּל כֵּךְ, שֶׁאִף עַל פִּי כֵּן כִּיּוֹן שֶׁהֵם עַבְדֵי הַמְּלִיךְ נִחְשָׁבִים הֵם לְשִׁכְרוֹ וְלִקְיֵטוֹ, וְאֵין כּוֹנְתוֹ לְקְטָנִים מִמֶּשׁ.

[משנב ס"ק נד] דְּלִפְעָמִים נִסְתַּלֵּק וְכֵטֵל הַשְּׂכִירֹת⁷⁸. וְהַחֲזוּ"א כֹּתֵב (או"ח סי' פב ס"ק לד), שֶׁנִּהְיִים שֶׁלֹּא לְהַפְּקִיד אִם עֵבֶר הַפְּקִיד. וְבִיאַר הַטְּעָם, שֶׁהוּרִי שׁוֹכְרִים מִהַנְּכָרִי גַם בְּשִׁירָה שֶׁחֲנֻתָהּ בְּבִקְעָה שֶׁאֵינָה שְׁלֵה, וְשׁוֹכְרִים בְּפַעַם אַחַת לְשֶׁבֶתוֹת הַרְבֵּה כִּיּוֹן שֶׁעֲכָשׁוּ הַנְּכָרִי דַר שֶׁם, וְכִמוֹ כֵּן שׁוֹכְרִים מְשִׁכְרוֹ וְלִקְיֵטוֹ כִּיּוֹן שֶׁעֲכָשׁוּ הוּא דַר שֶׁם, וְכִיּוֹן שֶׁנִּחְשָׁב הַדְּבַר לְשִׁכְרוֹת הֵרִיחוֹ נִדְּוֵן כֵּאִילוֹ שֶׁכֵּר מִהַבַּעֲלִים, וְאִם מִתּוֹ הַבַּעֲלִים מִמְשִׁיכָה הַשְּׂכִירֹת מִחֻמַּת שְׂכִיר וְלִקְיֵטוֹ. [וְכֵל זֶה בְּשִׁכְר בְּמַפְרֵשׁ לְזִמְן קְצוּב, אֲבָל בְּשִׁכְר בְּסֹתֵם, רֵאשׁוֹה מֵה שֶׁכְּתַבְּנוּ בְּבִיה"ל ד"ה וְעַדִּין].

[משנב ס"ק נה] אֲךְ לְכַתְּחִלָּה טוֹב שְׁלָא לְשַׁכְּר רַק עַד עֶשְׂרִים שְׂנָה⁷⁹.

79) וּמְקוֹר הַדְּבָרִים, כֹּתֵב בְּשֶׁעָה"צ (ס"ק מט) שֶׁהוּא מִתְּשׁוּבַת בֵּית שְׁלֹמֹה (ח"א סי' נא). וְשֶׁם הִבִּיא אֶת תְּשׁוּבַת הַבֵּי"ח הַחֲדָשׁוֹת (ס"ד), שֶׁהִמְנַהֵג הִיָּה לְשִׁכְרוֹ לְחֻמְשִׁים שְׁנָה, מִשׁוּם שֶׁבִּיּוֹתֵר מִזֶּה נִרְאִית הַשְּׂכִירֹת כְּחוֹבָא וְאֵיטְלוּלָא. וְכֵן מִשְׁמַע מְשׁו"ת חֲכָם צְבִי (ס"ו ו), אֶלָּא שֶׁהַחֲכָם צְבִי פֶּקֶק לְוֹמַר שֶׁכְּשׁוֹכְרִים מְגוּזֵר הַמְּלִיךְ תוֹעִיל רַק שְׂכִירֹת לְשֶׁנָּה אוֹ לְשֶׁנִּתִּים, שֶׁכֵּן מִתְּשׁוּבַת הַרְשָׁבִיא שֶׁהִבִּיא הַבִּי" מְבוֹאֵר שֶׁרַק עַד זִמְן זֶה אֵין דֶּרֶךְ הַשֵּׁר לְהַפְּקִיד. וּמִחֻמַּת כֵּן כֹּתֵב הַבֵּית שְׁלֹמֹה שִׁישׁ לְשִׁכְרוֹ רַק עַד עֶשְׂרִים שְׁנָה, שֶׁעַד שִׁיעוּר זִמְן זֶה יֵשׁ לְוֹמַר שֶׁהַמְּלִיךְ אֵינֹו מְקַפֵּיד עַל שְׂכִירֹת הַגּוֹזֵר. וּבְשׁו"ת סֹפֵר יְהוֹשֻׁעַ (ס"ו ז) הִבִּיא בְּשֶׁם הַרְמְבִ"ן לְשִׁכְרוֹ רַק עַד עֶשֶׂר שָׁנִים. וּבְשׁו"ת גִּינַת וְרִידִים (כָּל ג ס"י כב) כֹּתֵב שֶׁאִפְשָׁר לְשִׁכְרוֹ לְמֵאָה שָׁנִים. [וְרֵאשׁוֹה מֵה שֶׁכְּתַבְּנוּ לְעִיל ס"ק כד].

[משנב ס"ק נז] כִּיּוֹן שֶׁמְקַבֵּל פְּרָס מִבֵּית הַמְּלִיךְ⁸⁰.

80) חִידוּשׁ גָּדוֹל כֹּתֵב בְּשׁו"ת קִנְיַן תוֹרָה (ח"א סי' קט ס"ק ב) בְּשֶׁם

הלכות שבת סימן שפב

באר הגולה רנב

צ תוספות ס"ו מקא
דכפי יתתן בירושלמי
שם * (פאטר
הנהיגו כן הוא בבית
דסר בשם הגהות
אשרי ופרש בביתא
גנא שיש לל אמי
דירה בפני עצמו)
קבל ס"ד

הגה והוא הדין אם שכרו (ט) [טז] (מז) מגזבר המלך (מח) ונסתלק לגמרי מן המלך. אבל אם לא סלקו רק מן הגזברות *ועדין אוכל פרס המלך, עדין מקרי שכירו ולקטו (מט) ויוכל לשכר מפניו, ולכן גם שכירות הראשון עדין קנים (כ"י בשם תשובת רשב"א): * טז *אם ישאאל ואינו יהודי דרים בבית אחת, צריך לשכר מהאינו יהודי ולערב עם הישאאל: הגה (ג) *אם יש לכל אחד דירה בפני עצמו, והוא הדין שני * (א"ינס'יהודים) הדרים (נא) בכהאי גנא בבית אחד, צריך לשכר (משנייהם) (כ"י בשם הג"א): * טז *אם יש לאינו יהודי חמשה שכירים או לקטים ישאאלים (נב) דרים בביתו, (נג) *אין דירתם חשובה דירה ששאסרו (נד) זה על זה (נה) (דשכירות של

באר היטב

(ט) מגזבר. אפלו נוטל הגזבר השכר לעצמו, דאין המלך מקפיד בדבר זה. וכל עבד מעבדיו הקטנים לא גרע משכירו ולקטו, וי"ט ח"א סימן נד, מ"א.

[טז] מגזבר. עכ"ט. ועין לקמן סימן שצא בשם הש"י, וכן הסינים הבי"ח. ועין בתשובת בי"ח התנשוח סימן ד ובש"ת מ"ס רביס סימן מ:

שערי תשובה

באר הלכה

דפסק בסעף יא דאפלו מחה בעל הבית גם כן שוכרים, והניגו משום דחכמים עשאוהו כשלחלו: * ועדין אוכל פרס המלך וכו'. והנה לפי המבואר בראשון דפסק שנסתלק הגזבר והמנהג אחר על מקומו דבדאי אין לו קצשו שום שלטון על השירות, אפלו הכי כיון מהמלך עדין פרס מהמלך חשיב כעבד המלך ויכולין לשכר הרשות מפניו, הרי שאין אנו מקפידים אם יש לזה ששוכרים מפניו רשות על העיר, ורק כיון שהמלך בעצמו יש לו רשות עליהם ונתנו מעבדיו, יכולין לשכר מפניו (וכן הביא על דין זה הפנך אברהם בשם ר"י טנאני, דכל עבד מעבדיו הקטנים לא גרע משכירו ולקטו). ואם צריך עיון מהו על המיני אדם בכלל עה, והבאחי לקמן סימן שצא במשנה ברורה, דאין לשכר הרשות מקפיד החיל מפני שאין להם רשות על העיר, ורק משירי הפאליצייא, עין שם, ולפי המבואר כאן אין קפידא גוה, דהלא על פיל פנים פקדי החיל עבדי המלך הם המקבל פנס, ודאדרכה צריפא מגזבר שנסתלק שאין לו שום שרות עמה ורק שמוקבל פנס, ולמה לא ישכרו מהם? וגם הראיה שהביא החי"א אדם בגשמת אדם מפרה"ט, אין ראיה מכתובת להמעיין. בכל זאת נראה לעניית דעמי שאין לדחות דברי החי"א אדם, דממשמעות הפוסקים (עין בטור לענין שואל מקום מהעצום דיהיה על ידיו) כעיקר השכירו ולקטו ודר עמו בביתו, וכן הוא לשון ריא"י, וכן בשלחון שרדך כאן סעף יג 'עיון שאינו שלחלו בכל הבית לא מהני' דענין שכירו ולקטו שכולין לשכר מפניו הוא מפני שיש לו רשות להשתמש בבית ובחצר אדונו⁶¹, וכמו שכתבנו בבאור הלכה בשם צ"א אגמ"ס, ואם כן פקדי החיל אשר באמת אין להם שום רשות על בתי העיר בלא שרי הפאליצייא, אין להם דין שכירו ולקטו כאלו. ולפי זה דין ההג"ה כאן מגזבר שנסתלק צריך עיון למעשה, דהא אין לו שום רשות על העיר וגם אין לו שרות מהמלך (נדע, דמה שנתרשם על זה 'בית יוסף בשם תשובת הרשב"א הוא טעות סופר, שהבית יוסף כתב זה מדעת עצמו ובתשובת הרשב"א אינו). ואולי יש לומר, דבין שצדק מפני פנס שרותו הראשונה, עוד לא נחשבה התמנהו, ודמיה, כל זה לא נכלל לשכר לבתחלה, אבל לענין שיתבטל מה שהשכיר בשנה שהיה גזבר, אף שלא השכיר לזמן רק בסתמא, גוה מסתבר כפסק הרמ"א, דיש לומר דא"כ י"פ שסלקו המלך מהיות גזבר מפניו מקום אותו רוצה לבלש מעשים ששנה שנתה⁶², ונראה, שעדין נותרו לו פנס. ועין בבית יוסף ודוק: * א * יש לכל אחד דירה בפניו עצמו והוא הדין וכו'. עין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הרבה פוסקים שחולקים בשתפי ומשום שכת שניהם שוה. ונראה דאין להתמיר גוה כי אם לענין בעל פרחו, דקמא לן דמשכירו ולקטו שוכרין אפלו בעל פרחו, דגוה כיון שכת שניהם שוין לא שך לומר דהוי אצלו שכירו ולקטו, מה שאין כן במשכיר שלא בידעו, גוה מסתבר לומר להפוך, כיון דכת שניהם שוה מסתמא מתרצה במה שחברו עושה, דשתפי לא קפדי אהדדי דבקר מועט גוה, דסגי אפלו אם משכירו רק להניח חפץ אחד, ובקראם א השכירות יפל לכיס השתפי: * אין דירתם וכו'. עין במשנה ברורה השעם משום דמצ"י לסולקינהו. והניגו דוקא בהאי גנא, הא אם

משנה ברורה

(מז) מגזבר המלך. ואפלו נוטל השכר לעצמו, דמסתמא אין המלך מקפיד על דבר זה⁶³ [מ"א], ובאלוהי רבה מקל בזה גם בשכיר ולקטו. עין שם. וכתבו האחרונים דלאו דוקא גזבר, אלא הוא הדין כל עבד מעבדיו הקטנים⁶⁴, ולא גרע משכירו ולקטו. ועין לקמן סימן שצא סעף קטן יח במשנה ברורה מה שכתבנו שם: (מח) ונסתלק לגמרי וכו'. ולכך יש לזהר לבתחלה שלא לשכר סתמא משיר העיר או ממשותיו, רק על זמן, דלפעמים נסתלק ובטל השכירות⁶⁵, ושעור הדין, הסכימו (מח) הרבה אחרונים ויוכל לשכר על זמן ארך ורב, (מט) אף לבתחלה טוב שלא לשכר רק עד עשרים שנה⁶⁶: (מט) ויוכל לשכר מפניו. השעם, דעדין הוא בכלל מפני המלך ומשרתיו כיון שמוקבל פנס מבית המלך⁶⁷. ועין באור הלכה: * טז (ג) אם יש וכו'. פרוש, ואין שום אחד מהם ראשי להשתמש בקרד המיוחד לחברו, ודמי להא שכתב המחבר לעיל סעף יג, דידד לו מקום לא הוי כשכירו ולקטו ואינו יכול להשפיר עבדו בעל הבית: (נא) בכהאי גנא וכו'. רוצה לומר, בתדרים מיוחדים לכל אחד, הא אי דרים בהתפוח בכל הבית, או אפלו מחלקים בכל הבית רק בתדר אחד (ג) יש רשות לשניהם להשתמש בו, אין צריך לשכר רק מאחד מהם, ויכול לעיל בסעף יג. והרבה פוסקים (נב) חולקים אדברי רמ"א, ולדידתו אפלו משתמשים בתדר בכל התדרים לא מקרי ישאאל שכיר ולקטו, וצריך לשכר מן העצום ודוקא, וכן בסיפא (נב) בשני עצום נמי צריך לשכר משניהם ודוקא; והשעם, דלא קנהו חכמים דיהיה יודו כיד בעל הבית אלא בשכיר ולקטו, דנגר אחריו⁶⁸, אבל לא בשכיר, שכת כל אחד מהם שוה בבית⁶⁹ ואין כל אחד שכל לבתחלה: * טז (נב) דרים בביתו. בתדרים (נג) מיוחדים לכל אחד בפני עצמו: (נג) אין דירתם וכו'. דא"כ י"פ על גב (נד) דאחשבינהו רבנן לדינתם ונעשים כבעלים על ידן להשכיר הרשות ואפלו שלא מדעת עצום, לא אמרו אלא להקל, אבל לא שיהיה דירתו חשובה דירה ששאסרו זה על זה כשלא ערכו, דבאמת אין דירתו מיוחדת להם, שהרי העצום יש לו רשות בקו (נס) ויכול לסלק משם: (נד) זה על זה. והוא הדין (טו) שאין אוסרין על בני החצר, דאין צריכין להשתמש בערכו: (נה) דשכירות. טעות סופר (ס) הוא, וצריך לומר ישכירו, ורוצה לומר, דאם

שער הציור

(מח) הפרי מגדים באות י והג"ה באות ט, דאפלו אם שכרו עד עולם מהני. ועין שם בפרי מגדים שכתב דבשכר עד עולם נראה דתמיד מקרי תוך הזמן, ועל כן אפלו אם מת לא נתבטל השכירות: (מט) תשובת בית שלמה חלק א סימן נא, עין שם: (ג) כמו שכתבנו בסעף יג בשם האחרונים: (מ) הבי"ח ומאמר מרדכי ותוספת שכתב וכו' י"שע וכו' תרוץ קמא שבתוספות, וכן העתיק הסמ"ג וסמ"ק תרוץ הראשון, וכן באור רובע, שמופנו הוציא הגהות אשר"י ידנו, מבאר נמי פתרון הראשון, דבשפתים שכת כל אחד שוה לא מקרי שכירו ולקטו ונתנה דלא כפרוש הבית יוסף דבכרי הגהות אשר"י, והבית יוסף לא ראה ספר אור רובע כדריעו. והוא כפרוש הבי"ח, וכן בספר נשמת אדם תמה על רמ"א שנתנה מרוץ הראשון, וכן בספר גאון יעקב גאון דקנטין לא חקרא אף פתרון הראשון: (נב) אף שאינו אחרונים מביאין מריטבי"א דהמלך בין ישאאל ועצום לשני עצום, מפל מקום מותר הפוסקים על משמעת לחלק גוה, אלא דעקר הדבר מלוי לשני תרוצי התוספות, ולתרוץ קמא דשפתים שאני אין נפקא מנה בין ישאאל לעצום, וכפשטיות ירושלמי דעשרה עצום שדרים בבית אחד צריך לשכר מפניו, ולדברי הריטב"א צריך לדחות הדין דירושלמי, וכמו שכתב בגאון יעקב, עין שם: (ג) רש"י: (ד) גמרא: (ה) הג"ה ואלוהי רבה, וכן כתב בגשמת אדם כולל עה, והשיג על הפנך אברהם דתלי טעמא משום שלא השאיל להם על דעת כן ששאסרו זה על זה, עין שם. ודע, דהתוספת שכתב לן הפנך אברהם השקל כחברו דאם אופין ומכשילין כל אחד בביתו ולא בבית עצום אוסרין זה על זה, ולא היתבטלו חכמים, דבקר בארנו בסימן שסעף יג בבאור הלכה דהויא דמצי לסילוקי בכל שעה לא כעין שום טעם אחר⁶⁵: (ט) אחרונים: (ט) מאמר מרדכי ונשמת אדם, וכן משמע בדרכי משה הארך, עין שם, ודין בפני עצמו הוא: